

УДК 378.147+74(07)

*Лідія Пащенко,
аспірантка кафедри теорії
та історії педагогіки Черкаський
національний університет
імені Богдана Хмельницького*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ДИЗАЙНЕРА ІНТЕР'ЄРУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕТЦВА

У статті розглянуто особливості формування професійної майстерності дизайнера інтер'єру засобами образотворчого мистецтва

Ключові слова: професійна майстерність, дизайнер інтер'єру, образотворче мистецтво.

В статье рассматриваются особенности формирования профессионального мастерства дизайнера интерьера средствами изобразительного искусства.

Ключевые слова: профессиональное мастерство, дизайнер интерьера, изобразительное искусство.

The article it is considered features of formation of professional skill of the designer of an interior by fine arts means.

Key words: professional skill, the designer of an interior, the fine arts.

Процес духовного відродження, що розпочався в Україні, соціально-культурний розвиток суспільства, нові вимоги виробництва до професійної майстерності дизайнерів інтер'єру спонукають до пошуку інноваційних підходів у справі професійної освіти, оновлення її змісту з урахуванням художніх традицій минулого, досвіду образотворчого мистецтва.

Формування професійного естетичного середовища в нових соціально-економічних умовах потребує нової системи дизайн-освіти, здатної забезпечити цей процес спеціалістами, яким притаманне інноваційне дизайнерське мислення і висока культура.

Саме тому науковці і практики ведуть активний пошук шляхів поліпшення підготовки фахівців з дизайну. Виконання цього завдання мають забезпечити навчальні заклади інноваційного типу, у яких буде впроваджено інноваційний підхід до надання професійної майстерності дизайнерам інтер'єру на основі синтезу образотворчого мистецтва, раціонально відібраного змісту, індивідуалізації та диференціації професійного навчання, завдяки чому буде створено всі умови для морально-естетичного, інтелектуального та художнього розвитку особистості.

Даній проблематиці присвячені різноманітні публікації, що виявляють все нові цікаві питання, які згідно з умовами часу необхідно вивчати. Це особливо помітно у матеріалах конференцій та у наукових публікаціях останніх років, що загалом має позитивний вплив на розвиток теоретичної думки й діяльність митців.

Особливе місце належить роботам українських та зарубіжних учених, які обґрунтовують організаційно-педагогічні засади професійного навчання майбутніх дизайнерів Є.А. Антоновича, О.Я. Боднаря, О.В. Бойчука, Г.Є. Гребенюка, А.П. Павліва, В.О. Радкевич, С.В. Рибіна, А.В. Чебикіна, О.С. Чебоненка, Р.Т. Шмагала, В.Г. Щербини, В.О. Яблонського та інших.

Мета статті – розглянути особливості формування професійної майстерності дизайнера інтер'єру засобами образотворчого мистецтва.

За останнє десятиріччя у вищих навчальних закладах України відбувся інтенсивний розвиток професійної освіти студентів за спеціальністю «дизайн» у різних навчальних закладах. У зв'язку з цим і постає проблема забезпечення на відповідному рівні якості підготовки фахівців у закладах, які в цілому не мають художнього профілю. Система навчальних дисциплін з підготовки дизайнерів інтер'єру спрямована на формування фахових знань, умінь і творчих здібностей, необхідних для професійної діяльності.

У наш бурхливий час в дизайні пройшла доволі чітка диференціація окремих його видів. Виникли нові техніки виконання, нова специфіка виражальних засобів. Великого значення набула стилізація, інтерпретація форм [5]. Розвиток дизайну, зокрема, у виконанні архітектурних проєктів, спричинив нові погляди на викладання малюнка та живопису, на його роль у мистецькій школі, у вихованні художників різних профілів. Виховання зорового сприйняття є одним із шляхів пізнання навколишніх предметів і явищ природи, пов'язаним з мисленням, усвідомленням побаченого. Тут важливе місце займають емоційний стан і естетичне почуття у тісному зв'язку із сприйняттям прекрасного, з особливостями асоціативного сприйняття, пов'язаний з ними емоційний та естетичний вплив мистецьких творів.

Одним з головних завдань методичної роботи є вдосконалення професійного рівня дизайнера інтер'єру, підвищення його кваліфікації та високого розвитку, розширення наукового кругозору. Питання про підготовку кадрів завжди актуальне. Розвиток суспільства й підвищення професійної майстерності фахівців є поняттями нероздільними й залежить від того, наскільки швидко й глибоко кожна людина переймається розумінням необхідності радикальних змін, наскільки професійно вона буде працювати на своїй ділянці. Ці проблеми торкаються й дизайнера інтер'єру, який завдяки творчому характеру своєї праці, її багатофункціональності, мінливості форм і змісту роботи більше, ніж інші, має потребу в постійному збагаченні новими ідеями, свіжими думками, передовим досвідом.

Одним з діючих механізмів, здатних вирішити це завдання, є система

підвищення професійної майстерності майбутніх дизайнерів інтер'єру. До неї входять: удосконалення професійної майстерності фахівців образотворчого мистецтва, що мають професійну підготовку; професійна профорієнтація й навчання професійної майстерності кадрів, які мають неспеціальну художню підготовку чи досвід роботи в інших галузях мистецтва; засвоєння професійних навичок і введення в професію частини фахівців, які не мають ніякої професійної підготовки.

Особливості формування професійної майстерності майбутніх дизайнерів інтер'єру повинні відповідати таким вимогам: постійне зростання професійної майстерності; різнобічність, тобто підвищення не тільки професійної майстерності, але й загальнокультурного рівня кадрів; диференційованість; розмаїтість форм і методів навчання.

Формування молодого фахівця, його соціальна та професійна адаптація до умов, у які він потрапляє, особливо якщо це майбутній дизайнер, потребують вияву творчих якостей. Як зазначав О.Г. Асмолов, професійне самовизначення – це прояв творчості, достатності і справедливості [1, с. 16].

Дослідження теоретичних основ формування професійної майстерності майбутнього фахівця вимагає чіткого визначення поняттєво-термінологічного апарату як системи, що дає можливість робити висновки про ступінь розвитку відповідної їй теорії, висвітлити різні сторони, взаємини дійсних об'єктів і різноманітність пізнавальних задач, що виникають у процесі навчання і виховання людини, більш ясно визначити предмет дослідження і будувати його послідовну концепцію. Проте В.М. Полонський вважає, що така робота проводиться методологічно необгрунтовано, переважає суб'єктивізм у трактуванні понять, винахід нових понять, термінів і навіть категорій педагогіки став самоціллю. Загальноприйняті педагогічні терміни механічно замінюються новими, які запозичені з інших наук, без критичного перегляду всієї системи [2, с. 213].

Професійна майстерність фахівця – це процес розвитку цілісної особистісної культури, – вважає Т.М. Завадська. Критеріями сформованості вона визначає взаємопов'язані світогляд і методологічне мислення, в основі яких лежить «культурне» знання. Останнє розвиває особистість, внаслідок чого саме знання слугує основою професійної культури [3, с. 59–60]. Досить коректно і лаконічно доповнює визначення цього поняття дефініція представлена у енциклопедичному виданні за редакцією С.Я. Батишева. В її основу покладені характеристика рівня компетентності спеціаліста, ставлення до праці та до себе як суб'єкта праці [4, с. 384–385].

Проведений нами теоретичний аналіз філософської, соціологічної, педагогічної літератури свідчить про те, що сутність і структура цього поняття тлумачаться по-різному. Досить часто поняття «культура праці» і «професійна культура» вживаються як синоніми. Це пояснюється тим, що протягом тривалого часу питання культури і праці досліджувалися паралел-

льно. Праця в основному була предметом дослідження економістів і традиційно під культурою праці розуміли культуру умов, організацію і якість результатів праці, тобто оцінювали культуру об'єкта праці, а не її суб'єкта. Бажання вичленити культуру суб'єкта праці призвело до оперування терміном професійна культура особистості.

Широке використання терміну «професійна майстерність» у психолого-педагогічній літературі відноситься до 80-х років ХХ ст. З позицій теорії педагогіки продуктивним є тлумачення професійної майстерності як сутності, так і процесу її формування. При цьому професійна майстерність виявляється одночасно пов'язаною із різнопорядковими системами: як сутність – із системою культури особистості, яка стосовно до професійної майстерності виступає у якості метасистеми; як процес формування і прояву – із цілісним навчально-виховним процесом і процесом творчої діяльності [4, с. 385].

У педагогічній практиці досить конкретно розрізняють два взаємопов'язаних процеси: оволодіння професією (навчання), як набуття знань, умінь і навичок, та професійне становлення, яке передбачає рефлексію цих знань, умінь і навичок, а також рефлексію життєвого і професійного досвіду на рівні самопізнання і самовдосконалення, професійної адаптації, ідентифікації, мистецької творчості. Вони не обов'язково розділені у часі, як, наприклад, етапи навчання. За оптимальних умов, професійне становлення особистості фахівця може відбуватися одночасно з навчанням.

У визначеннях педагогів педагогічна і, зокрема, професійна майстерність найчастіше розглядається як певна ступінь розвитку здібностей, знань, умінь, навичок особистості в конкретній сфері об'єктивної діяльності. Вони наголошують, що майстерність професійної діяльності та її результати залежать від ряду умов:

- повноти і глибини освоєння спеціальних знань, умінь, навичок; спрямованості та стійкості соціально значимих мотивів діяльності; – соціальної активності;
- відповідності психофізичних властивостей особистості, своєрідного набору здібностей, які забезпечують необхідний рівень і ефективність професійної діяльності;
- універсальності діяльності як основи не тільки ефективної самореалізації в професійній сфері, але й як головної умови й передумови формування цілісної саморегулюючої особистості.

Отже, на теоретичному рівні ми можемо стверджувати, що професійна майстерність є відображенням діяльності людини, яка, з одного боку, характеризує досягнутий рівень майстерності суспільства в цілому, а з другого, становлення спеціаліста як представника цієї культури, здатного забезпечити її подальше функціонування та розвиток.

Формування професійної майстерності майбутніх фахівців дизайну інтер'єру значною мірою залежать від того, наскільки глибоко вони опано-

вують знання і навички побудови форми, творення образу, багатство графічних і живописних засобів. Звертаючись безпосередньо до образотворчих завдань, художньої школи, де майбутні фахівці дизайну інтер'єру повинні оволодіти «вищим рисувальним знанням», піде вся подальша розмова про проблеми вивчення цього фундаментального курсу, зокрема, побудова і психологія форми, розвиток образного мислення в процесі навчання, опановування особливостей образотворчого мистецтва як самостійного виду мистецтва.

Сам процес формування професійної майстерності майбутніх фахівців дизайнера інтер'єру проходить у тісному взаємозв'язку із засвоєнням теоретичних та практичних знань в галузі образотворчого мистецтва (закономірностей сприйняття натури, передачі на площині зображуваних предметів і явищ природи). Процес викладання образотворчого мистецтва зумовлений вихованням і розвитком у фахівців бачення будови форми, що є результатом уважного спостереження і роздумом, пізнанням предмета з усіма його властивостями. Фахівець прагне до правдивого відображення баченого, до передачі образотворчими засобами найбільш характерних і суттєвих явищ.

У теорії та практиці вищої освіти тривалий час переважала, та й досі жива традиція, готувати не стільки майбутнього фахівця образотворчого мистецтва, скільки викладача того чи іншого навчального предмета. І зараз багато хто вважає, що головне у підготовці дизайнера інтер'єру – це повідомити йому суму знань і допомогти засвоїти вміння і навички мистецької діяльності. Однак при цьому значно менше приділяється уваги становленню особистості майбутнього фахівця, вихованню у нього художнього мислення, орієнтованого на професійний процес, озброєнню його загально-мистецькими знаннями теоретико-методологічного спрямування. Недостатня філософська і психологічна підготовка не забезпечує неперервність професійного розвитку і самовдосконалення особистості, що суперечить принципам розвитку професійної культури і професійного становлення.

Теорія професійного становлення майбутніх дизайнерів інтер'єру актуалізує проблеми формування і розвитку рефлексивного професійно-мистецького мислення, створення механізмів, що стимулюють внутрішній потенціал особистості на досягнення вершин професійної майстерності, навчально-виховних технологій, які забезпечують високий рівень засвоєння знань, вмінь, навичок, накопичення професійного мистецького досвіду. Усе це вимагає дослідження методологічних засад мистецької професійної освіти і визначення на їхній основі компонентної структури процесу професійного становлення як психолого-педагогічного феномену, ретельного вивчення особливостей розвитку мистецької освіти. Мистецтво дизайну завжди ґрунтувалося на існуючих у культурі естетичних уявленнях, і водночас сприяло їхній трансформації завдяки творчим зусиллям художника. Естетична умова існування дизайнерського твору не вичерпує його змісто-

вого багатства, яке береться з реалій життєвого світу. Правдиве мистецтво співвідноситься з вирішенням багатьох проблем, що зачіпають творчу особистість дизайнера: належачи до конкретного життєвого світу, поділяючи його з іншими, художник проблематизує своє існування. Цілісність мистецького твору підпорядкована ідеї, яка диктує тематичну і змістову єдність, образотворчо-символічний лад. Тематичний зміст дизайнерського твору ґрунтується на ідейному задумі та стимулює художника на творення особливого світу, який пізніше пропрацьовується композиційно, образно-символічно.

Розуміння сфери проектування і продуктивна діяльність дизайнерів інтер'єру неможливі без вивчення образотворчого мистецтва, тому що сучасний інтер'єр не існує без взаємодії «мистецтво – дизайн», це нерозривне ціле. Таким чином, вивчення художніх дисциплін озброює студента професійними знаннями, необхідними для роботи в усіх стильових напрямках мистецтва і сучасного інтер'єру, що в майбутньому надасть йому можливість зайняти гідне місце на ринку праці. Дослідження взаємозалежності формування фахових знань майбутніх дизайнерів інтер'єру і інформаційної бази навчальних дисциплін з образотворчого мистецтва є актуальним не тільки з погляду педагогічної діяльності, воно має загальнолюдське культурно-інформаційне значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асмолов А.Г. Культурно-историческая психология и конструирование миров. – М: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. – 768 с.
2. Полонский В.М. Понятийно-терминологический аппарат педагогики // Вестник РГНФ. – 1999. – № 3. – С. 213–221.
3. Синенко В. Я. Профессионализм учителя // Педагогика. – 1999. – № 5. – с. 45; 15.
4. Энциклопедия профессионального образования: В 3 т. / Под ред. С.Я. Батышева. – М: АПО. 1998. – Т. 2. – 440 с.
5. Боднар О.Я. «За» і «проти» європейського вектора розвитку дизайн-освіти в Україні // Вісник Львівської академії мистецтв. – Львів, 1999. – Спецвипуск. – С. 178–181.